

GLOED

Sándor Márai, geboren op 11 april 1900 in het Hongaarse Kassa (nu Košice, Slowakije), studeerde letterkunde in Leipzig, Frankfurt en Berlijn. Vanaf 1929 schreef hij vele romans, verhalen, gedichten, essays en toneelstukken en werd hij een gevierd auteur in Hongarije. Gedurende de nazitijd leidde Márai in Boedapest een teruggetrokken leven, in 1948 ontvluchtte hij zijn land vanwege het communisme. Deze vrijwillige ballingschap duurde de rest van zijn leven. Zijn boeken werden in Hongarije verboden en verschenen vrijwel onopgemerkt in het buitenland. De laatste jaren van zijn leven leidde hij met zijn vrouw en aangenomen zoon een eenzaam bestaan in San Diego, waar hij op 22 februari 1989 zelfmoord pleegde. Márai wordt door literatuur liefhebbers algemeen beschouwd als een van de belangrijkste Europese schrijvers van de twintigste eeuw. Bij Wereldbibliotheek verschenen de romans *Gloed* (2000), *De erfenis van Eszter* (2000), *De opstandigen* (2003), *De gravin van Parma* (2004), *Kentering van een huwelijk* (2005), *De nacht voor de scheiding* (2006), *De meeuw* (2009) en *Vrede op Ithaca* (2011). In 2002 verscheen het autobiografische *Land, land!...* en in 2007 *Bekentenissen van een burger*.

Sándor Márai

Gloed

Uit het Hongaars vertaald
door Mari Alföldy

Wereldbibliotheek

Deze vertaling kwam tot stand met steun van het
Translation Fund of the Hungarian Book Foundation

Eerste druk 2000
Drieënveertigste druk 2024

Oorspronkelijke titel *A gyertyák csonkig égnek*
© Erven Sándor Márai / Vörösváry-Weller Publishing Toronto
© 2000 Nederlandse vertaling Mari Alföldy / Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar
gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch
of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is
uitdrukkelijk niet toegestaan.

*All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.*

Omslagontwerp Joost van de Woestijne
Omslagillustratie © Comtesse de Keller van Alexandre Cabanel

ISBN 9789028421004

NUR 302

www.wereldbibliotheek.nl

Wereldbibliotheek maakt deel uit van Park Uitgevers

1

De generaal bleef die ochtend lang in de wijnkelder. Samen met de wijngaardenier was hij 's morgens vroeg naar de wijngaard gegaan, omdat twee vaten waren gaan gisten. Het was al over elven toen hij thuiskwam na het bottelen. Op de veranda, waar het muf rook van de vochtige stenen, stond zijn jager onder de zuilen. Hij overhandigde een brief aan zijn thuisgekomen heer.

'Wat wil jij?' zei hij en hij bleef gepikeerd staan. De brede rand van zijn strohoed wierp een schaduw over zijn rode gezicht; hij duwde hem naar achteren. Al enkele jaren opende noch las hij brieven. De post werd in het kantoor van de rentmeester geopend en geselecteerd door een administrateur.

'Hij is door een bode gebracht,' zei de jager en hij bleef stokstijf staan.

De generaal herkende het handschrift, nam de brief aan en stopte hem in zijn zak. Hij ging naar de koele hal en gaf de jager zwijgend zijn hoed en zijn stok. Hij haalde zijn bril tevoorschijn uit zijn vestzak, stapte naar het raam en begon bij het licht dat tussen de spleten van de half gesloten jaloezieën doorschemerde, de brief te lezen.

'Wacht,' zei hij over zijn schouder tegen de jager, die aanstalten maakte om met de stok en de hoed weg te gaan.

Hij frommelde de brief in zijn zak.

'Kálmán moet de wagen inspannen en om zes uur klaarstaan. De landauer, want het gaat regenen. Hij moet zijn parapak aan. Jij ook,' zei hij, met een onverwachte nadruk, alsof hij plotseling om iets boos geworden was. 'En alles moet

glimmen. Laat ze meteen beginnen met het poetsen van de wagen en het tuig. Jij draagt livrei, begrepen? En je gaat naast Kálmán op de bok zitten.'

'Ja, mijnheer,' zei de jager en hij keek zijn heer strak in de ogen. 'Om zes uur.'

'Jullie vertrekken om halfzeven,' zei hij. Zijn lippen bewogen geluidloos, alsof hij aan het rekenen was. 'Je meldt je bij De Witte Adelaar. Je zegt alleen dat ik je gestuurd heb en dat de wagen er is voor meneer de kapitein. Herhaal.'

De jager herhaalde zijn woorden. Toen hield de generaal zijn hand omhoog, alsof hij nog iets wilde zeggen, en keek naar het plafond. Maar hij zei niets; hij ging naar boven. De jager bleef strak in de houding staan en keek hem met een glazige blik na tot de gedrongen, breedgeschouderde gestalte verdwenen was achter de uit steen gehouwen leuning bij de wending van de trap.

De generaal ging naar zijn kamer en liep naar de met groen vilt beklede hoge, smalle lessenaar, waarop een pen en inkt klaarlagen, evenals op de millimeter precies op elkaar gestapelde schriften met een kaft van zwart-wit geblokt wasdoek, zoals de schriften waar schoolkinderen hun opstellen in schrijven. Midden op de lessenaar stond een lamp met een groene kap; hij stak hem aan, want het was donker in de kamer. Achter de gesloten jaloezieën vlamde in de verdorde, verschroei-de en uitgedroogde tuin de zomer voor de laatste keer op met de razernij van een brandstichter die in zijn grenzeloze woede het gewas in brand steekt, voordat hij de wijde wereld in trekt. De generaal haalde de brief tevoorschijn, streek het vel zorgvuldig glad en las bij het sterke licht, met zijn bril op zijn neus, nog een keer de korte, rechte regels, waarvan de letters met lange halen geschreven waren. Met zijn handen gevouwen op zijn rug stond hij te lezen.

Aan de muur hing een kalender, met vuistgrote cijfers. Veertien augustus. De generaal boog zijn hoofd achterover en rekende. Veertien augustus. Twee juli. Hij berekende het tijdsverloop tussen een dag lang geleden en de dag van vandaag.

‘Eenenveertig jaar,’ zei hij eindelijk halfslud. Sinds enige tijd sprak hij hardop in zijn kamer, ook als hij alleen was. ‘Eenenveertig,’ zei hij toen bedremmeld. Als een schooljongen die de kluts kwijt is door onverwachte verwikkelingen in de les, werd hij rood, boog zijn hoofd achterover en sloot zijn kleverige ogen. Zijn rode hals pulde uit boven de kraag van zijn maïsgele jas. ‘Twee juli achttienhonderdneenennegentig, toen was de jacht,’ murmelde hij. Daarna zweeg hij. Door zorgen bezwaard leunde hij met zijn ellebogen op de lessenaar, als een scholier die zijn lesjes in zijn hoofd stamp, en staarde weer naar de tekst, die paar handgeschreven regels: de brief. ‘Eenenveertig jaar,’ zei hij uiteindelijk met schorre stem. ‘En drieënveertig dagen. Zo lang heeft het geduurd.’

Nu begon hij heen en weer te wandelen, alsof hij tot rust was gekomen. De kamer was gewelfd, met in het midden een zuil waarop de gewelbogen rustten. Ooit waren in deze ruimte twee kamers, een slaapkamer en een garderobe. Vele jaren geleden – hij dacht slechts nog in decennia, hij hield niet van exacte getallen, alsof elk getal hem aan iets herinnerde wat beter vergeten kon worden – had hij bevolen om de wand tussen beide kamers af te breken. Alleen de zuil bleef staan, die het middelste gewelf ondersteunde. Het huis was tweehonderd jaar eerder gebouwd door een handelaar die haver voor de ruiters leverde aan het Oostenrijkse leger en later hertog werd. Toen werd het kasteel gebouwd. De generaal was hier geboren, in deze kamer. Toen was de achterste, donkere kamer, waarvan de ramen uitkeken op de tuin en de stallen, de kamer van de moeder, en de andere, die ruimer en prettiger was, de garderobe. Tientallen jaren eerder, toen hij deze vleugel van het gebouw betrok en de muur die de vertrekken van de moeder van elkaar scheidde, liet afbreken, werden de twee kamers één grote, halfduistere zaal. De afstand van de deur tot het bed was zeventien passen. En achttien passen van de muur aan de tuinzijde tot het balkon. Hij had het vaak genoeg geteld om het exact te weten.

Hij woonde in deze kamer als iemand die aan de beper-

kingen van een ziekte gewend is. Alsof die hem op maat was gemaakt. Jaren gingen voorbij zonder dat hij de andere vleugel van het kasteel betrad, waar zich op een rij een groene, een blauwe en een rode salon bevonden, met gouden kroonluchters. De ramen boden uitzicht op het park; op de kastanjeboomen, die in het voorjaar over de balustrade van het balkon hingen en met hun roze kaarsen en donkergroene loofpracht stonden te pronken in een halve cirkel voor de verste punt van de zuidelijke vleugel van het kasteel, voor de ronde stenen balustraden van de balkons. De balustraden werden gedragen door dikke engeltjes. Hij ging naar de wijnkelder, of het bos, of – elke ochtend, ook in de winter en als het regende – naar de beek, waarin forellen zwommen. En als hij thuiskwam, ging hij door de hal naar zijn kamer en at daar.

‘Hij is dus teruggekomen,’ zei hij nu, hardop, midden in de kamer. ‘Eenenveertig jaar. En drieënveertig dagen.’

Hij wankelde even, alsof hij moe was geworden na het uitspreken van deze woorden, alsof hij nu pas begrepen had wat een lange tijd eenenveertig jaar en drieënveertig dagen was. Hij ging zitten in de versleten leren leunstoel. Op het kleine tafeltje lag een zilveren bel, klaar om te pakken: daarmee belde hij.

‘Laat Nini bovenkomen,’ zei hij tegen de bediende. En daarna, beleefd: ‘Vraag of ze alsjeblijft naar boven wil komen.’

Hij bewoog niet, hij bleef zitten met de zilveren bel in zijn hand totdat Nini de kamer betrad.

Nini was eenennegentig jaar oud en ze kwam snel aanlopen. In deze kamer had zij de generaal als baby in haar armen gewiegd. Zij was in de kamer toen de generaal geboren werd. Ze was toen zestien jaar oud en heel knap. Ze was klein, maar gespierd en rustig, alsof haar lichaam een geheim kende. Alsof ze iets verborg, in haar botten, haar bloed en vlees, het geheim van het leven of de tijd; dit kan niet worden verteld aan anderen of in een vreemde taal vertaald, woorden kunnen dit geheim niet dragen. Ze was de dochter van de postbesteller uit het dorp; ze baarde een kind toen ze zestien jaar oud was, en ze vertelde niemand ooit wie de vader van het kind was. Ze zoogde de generaal omdat ze veel melk had; toen haar vader haar van huis wegjoeg, kwam ze naar het kasteel. Ze had niets dan een stel kleren en een haarlok van het gestorven kind in een envelop. Zo kwam ze aan in het kasteel. Ze was net op tijd voor de geboorte. De eerste slok melk dronk de generaal uit de borst van Nini.

Zo leefde zij stilzwijgend in het kasteel, vijfenzeventig jaar lang. Ze glimlachte altijd. Haar naam klonk door de kamers: 'Nini'. Zij herinnerde de bewoners van het kasteel eraan dat er ook nog iets anders in de wereld was dan egoïsme, passie en ijdelheid. En omdat ze altijd daar was waar haar aanwezigheid nodig was, zagen ze haar nooit. En omdat ze altijd opgewekt was, vroegen ze haar nooit hoe ze opgewekt kon zijn, terwijl de man van wie ze had gehouden weggegaan was en het kind waarvoor de melk bestemd was, gestorven. Ze gaf de generaal de borst en bracht hem groot, en toen ging vijfenze-

ventig jaar voorbij. Soms scheen de zon over het kasteel en de familie, dan merkten zij in de algehele schittering dat Nini ook glimlachte. Toen stierf de gravin, de moeder van de generaal, en Nini waste met een doek gedoopt in azijnwater het koude, witte, slijmerige zweet van het voorhoofd van de dode. En op een dag werd de vader van de generaal op een draagbaar naar huis gebracht, want hij was van zijn paard gevallen, en hij bleef nog vijf jaar leven. Nini verpleegde hem. Ze las hem voor in het Frans, en aangezien zij deze taal niet machtig was, las ze alleen de letters, ze kende de juiste uitspraak niet, daarom las ze de letters heel langzaam achter elkaar. Maar de zieke verstond het zo ook wel. Later trouwde de generaal, en toen hij en zijn vrouw van de huwelijksreis terugkwamen, werden ze bij de poort van het kasteel door Nini verwelkomd. Ze kuste de hand van de nieuwe mevrouw en overhandigde haar rozen. Ook toen glimlachte Nini; soms herinnerde de generaal zich dit moment. Later overleed de vrouw, twintig jaar later, en Nini verzorgde haar graf en bewaarde de kleren van de overledene.

Ze had titel noch status in het huis. Maar iedereen voelde dat ze kracht had. Slechts de generaal wist vagelijk dat Nini de negentig al gepasseerd was. Maar daarover werd niet gesproken. De kracht van Nini straalde in het huis, door de mensen, de muren en de voorwerpen heen, als de geheime stroom die de figuren laat bewegen op het kleine toneeltje van het rondtrekkende poppentheater. Soms hadden ze het gevoel dat het huis en de dingen ineen zouden storten als ze niet bijeengehouden werden door de kracht van Nini, zoals zeer oude stoffen vergaan, uiteenvallen, wanneer ze onverwachts worden aangeraakt. Toen zijn vrouw was overleden, ging de generaal op reis. Hij kwam een jaar later terug en verhuisde meteen naar de oude vleugel van het kasteel, naar de kamer van de moeder. De nieuwe vleugel, waar hij met zijn vrouw had gewoond, de gekleurde salons, waar het Franse zijden behang begon af te bladderen, de grote herenkamer met de schouw en de boeken, de opgang met de hertengeweien en de

opgezette auerhanen, de geprepareerde gemzenkoppen, de grote eetkamer waarvan de ramen uitzicht boden op de vallei en het stadje en op de blauwzilveren bergruggen in de verte, de kamers van de vrouw en zijn oude slaapkamer vlak bij die van zijn echtgenote liet hij afsluiten. In die tweeëndertig jaar, sinds de vrouw was overleden en de generaal was teruggekomen van zijn buitenlandse reis, betrad alleen Nini deze kamers, en het dienstpersoneel, wanneer er – eens in de twee maanden – werd schoongemaakt.

‘Ga zitten, Nini,’ zei de generaal.

De min ging zitten. Het laatste jaar was ze ouder geworden. Voorbij de negentig worden mensen anders oud dan na vijftig of zestig. Ze worden oud zonder verongelijkt te zijn. Het gelaat van Nini was gerimpeld en roze – zeer edele materialen verouderen op deze wijze, honderden jaren oude zijden stoffen, waarin alle kunstvaardigheid en alle dromen van een familie verweven zijn. Het afgelopen jaar kreeg ze staar aan haar rechteroog. Dit oog was nu droevig, grijs. Het andere oog was blauw gebleven, zo blauw als de tijdloze bergmeren in de hoge bergen in augustus. Dit oog glimlachte. Nini droeg donkerblauwe kleren, altijd dezelfde, een rok en een blouse gemaakt uit één stuk. Alsof ze vijfenzeventig jaar lang nooit kleren had laten maken.

‘Konrád heeft geschreven,’ zei de generaal en hij hield met één hand achteloos de brief omhoog. ‘Weet je nog?’

‘Ja,’ zei Nini. Ze wist alles nog.

‘Hij is in de stad,’ zei de generaal tegen de min, zachtjes, alsof hij een belangrijke vertrouwelijke mededeling deed. ‘Hij logeert in De Witte Adelaar. Hij komt vanavond hierheen, ik stuur het rijtuig om hem op te halen. Hij komt hier dineren.’

‘Hier? Waar?’ vroeg Nini kalm. En haar blauwe oog, het levendige, glimlachende oog keek de kamer rond.

Al twintig jaar hadden ze geen gasten meer ontvangen. Het bezoek dat af en toe het middagmaal kwam gebruiken, de heren van de provincie en de stad, de gasten bij de grote klopjacht, werden ontvangen door de rentmeester in het jachthuis,

waar bezoekers in alle jaargetijden welkom waren: slaapkamers, badkamers, een keuken, de grote eetzaal voor het jagersvolk en de open veranda stonden dag en nacht klaar voor het bezoek. Bij zulke gelegenheden zat de rentmeester aan het hoofd van de tafel en onthaalde de jagers of de officiële heren gastvrij namens de generaal. Niemand werd daardoor nog gekrenkt, want iedereen wist dat de gastheer onzichtbaar was. In het kasteel kwam alleen de pastoor, eens per jaar, in de winter, om met krijt de namen Caspar, Melchior en Balthasar op de lateibalk boven de deur te schrijven; de pastoor, die de bewoners van het huis kwam begraven. Nooit iemand anders.

‘Aan de overkant,’ zei de generaal. ‘Kan dat?’

‘Er is een maand geleden schoongemaakt,’ zei de min. ‘Het kan wel.’

‘Om acht uur. Kan het?’ vroeg hij opgewonden, met een enigszins kinderlijke nieuwsgierigheid, terwijl hij vooroverboog in de leunstoel. ‘In de grote zaal. Het is nu twaalf uur.’

‘Twaalf uur,’ zei de min. ‘Dan ga ik nu zeggen dat ze moeten beginnen. Ze kunnen tot zes uur luchten, dan de tafel dekken.’ Haar lippen bewogen alsof ze aan het rekenen was. Ze berekende de tijd en de veelheid van taken. ‘Ja,’ zei ze toen, kalm en vastberaden.

De generaal observeerde haar nieuwsgierig, met zijn lichaam voorovergebogen. De twee levens bevonden zich in een gezamenlijke stroom, in het langzame levensritme van zeer oude lichamen. Ze wisten alles van elkaar, meer dan moeder en kind, meer nog dan gehuwden. Wat hun lichamen verbond, was intiemer dan welke lichamelijke verbintenis ook. Misschien was de moedermelk de oorzaak daarvan. Misschien ook wel het feit dat Nini het eerste levende wezen was geweest dat de generaal bij zijn geboorte zag, temidden van het bloed en het vuil waarin de mensen geboren worden. Misschien kwam het door de vijfenzeventig jaren die ze samen hadden doorgebracht, onder hetzelfde dak, terwijl ze hetzelfde voedsel aten en dezelfde lucht inademden: ze deelden de mufte lucht van het huis, de bomen voor de ramen, alles. En dit al-

les had geen naam. Ze waren geen broer en zus, geen minnaars. Er is ook nog iets anders, en ergens vaag wisten ze dat. Er bestaat een verbondenheid die sterker en intenser is dan die van tweelingen in de moederschoot. Het leven had hun dagen en nachten met elkaar vermengd, ze kenden elkaars lichaam en elkaars dromen.

De min zei: 'Wil je alles zo hebben als vroeger?'

'Ja,' zei de generaal. 'Precies zoals de laatste keer.'

'Goed,' zei ze kort.

Ze liep naar de generaal, boog voorover en kustte de beringde, gaderde hand vol levervlekken.

'Beloof me,' zei ze, 'dat je je niet zult opwinden.'

'Ik beloof het,' zei de generaal zacht, gehoorzaam.

3

Tot vijf uur kwam er geen teken van leven uit zijn kamer. Toen belde hij om de kamerdienaar en vroeg om een koud bad. Het middagmaal zond hij terug, hij dronk slechts een kopje koude thee. Hij lag op de divan in de halfduistere kamer; achter de koele muren gonsde en giste de zomer. Hij luisterde naar het kokendhete zieden van het licht, naar het ruisen van de warme wind door verslapt bladeren en merkte elk geluid in het kasteel op.

Nu hij over de eerste verrassing heen was, voelde hij zich ineens moe. Mensen zijn zich hun hele leven lang op iets aan het voorbereiden. Eerst zijn ze gekwetst. Dan willen ze wraak. Dan wachten ze. Hij was al lange tijd aan het wachten. Hij kon zich de tijd niet heugen dat de gekrenktheid en de wraaklust omgezet waren in wachten. In de tijd blijft alles bestaan, maar alles wordt kleurloos, zoals zeer oude fotografieën die nog op een metalen plaat werden vastgelegd. De karakteristieke scherpe nuances van de trekken worden door het licht en de tijd van de plaat afgespoeld. De plaat moet worden rondgedraaid, er is een bepaalde breking van het licht nodig om op de blinde plaat te zien wie de persoon is wiens gelaatstrekken eens door het spiegelblad zijn geabsorbeerd. Zo vervagen in de tijd alle menselijke herinneringen. Maar op een dag komt er een lichtstraal en dan zien we een bepaald gezicht weer. De generaal bewaarde in de lade zo'n oude fotografie. Het portret van zijn vader. Zijn vader droeg daarop het uniform van kapitein van de garde. Hij had gekrulde lokken als een meisje. Van zijn schouder viel een witte gardistenmantel omlaag, die hij met

zijn beringde hand op zijn borst bijeenhield. En hij hield zijn hoofd opzij, trots en gekrenkt. Hij zei nooit waar hij gekwetst was en waarom. Toen hij uit Wenen terugkwam, begon hij te jagen. Hij ging elke dag op jacht, in elk jaargetijde; als er geen wild voorhanden was, of wanneer het jachtverbod was ingegaan, joeg hij op vossen en kraaien. Alsof hij iemand wilde vermoorden en zich voortdurend op deze wraakoefening aan het voorbereiden was. De moeder van de generaal, de gravin, had het kasteel tot verboden terrein verklaard voor de jagers, ja, ze had alles verboden en verwijderd wat aan de jacht deed denken, de wapens, de munitietassen, de oude pijlen, de opgezette vogel- en hertenkoppen, de geweien. Toen bouwde de gardist het jachthuis. Daar was alles bij elkaar: voor de haard lagen grote berenvellen uitgespreid, en langs de muren hingen de wapens aan bruinomrande wandtafels met wit vilt. De Belgische en Oostenrijkse geweren. De Engelse messen en de Russische kogelwapens. Voor elk soort wild. En vlak bij het jachthuis werden de honden gehouden, de omvangrijke meute, de speurhonden en de staande honden, en ook de valkenier woonde hier met de drie gekapte valken. De vader van de generaal leefde hier, in het jachthuis. In het kasteel zag men hem enkel op het uur van de maaltijden. In het kasteel waren de muren bedekt met zachte kleuren, lichtblauw, lichtgroen en lichtrood zijden behang uit Frankrijk, van gouden strepen voorzien in de textielfabrieken in de buurt van Parijs. De gravin zocht zelf jaarlijks behang en meubels uit in de Franse fabrieken en winkels, iedere herfst, wanneer zij naar haar land terugkeerde voor familiebezoek. Die reis sloeg ze nooit over. Ze had er recht op, ze had dit recht als voorwaarde in het huwelijkscontract laten opnemen toen zij trouwde met de buitenlandse gardist.

Misschien kwam het door de reizen, dacht de generaal nu. Hij bedoelde dat de ouders elkaar niet begrepen. De gardist gaf zich over aan de jacht, en omdat hij de wereld, waarin mensen en dingen voorkwamen die anders waren dan hijzelf – vreemde steden, Parijs, kastelen, de vreemde taal en ande-

re levensgewoonten – niet kon vernietigen, doodde hij de reën, beren en herten. Ja, misschien de reizen. Hij stond op en ging voor de dikbuikige witte porseleinen kachel staan, die eens de slaapkamer van de moeder had verwarmd. Het was een grote kachel, honderd jaar oud, de warmte straalde uit zijn buik zoals de welwillendheid afstraalt van een vadsige man met een dikke buik die zijn zelfzucht wil verzachten met een vrome en goedkope weldaad. De moeder had het hier onmiskenbaar koud. Dit kasteel was voor haar te donker, de geweldige kamers midden in het bos, daarom bedekte ze de muren met lichte zijde. En ze had het koud, omdat er altijd wind stond in het bos, ook in de zomer, wind die de smaak had van bergbeken die in het voorjaar opzwellen van de gesmolten sneeuw en beginnen over te stromen. Ze had het koud, daarom moest de dikke witte porseleinen kachel altijd opgestookt zijn. De moeder wilde het wonder. Ze was naar het oosten gekomen omdat ze was geraakt door een passie die sterker was dan haar verstand en oordeel. De gardist had haar leren kennen in de buitenlandse dienst: hij was in de jaren vijftig koerier bij de ambassade in Parijs. Hij leerde haar kennen op een bal, en ze konden niets doen tegen deze ontmoeting. De muziek speelde en de gardist zei tegen de dochter van de Franse graaf: ‘Bij ons is het gevoel sterker, noodlottiger.’ Dit gebeurde op een dansavond van de ambassade. De ramen waren bedekt met witte zijden gordijnen, ze stonden in een vensternis en keken naar de dansende paren. De Parijse straat was wit, het sneeuwde. Op dat ogenblik betrad de afstammeling van de Lodewijken de zaal, de Franse koning. Allen bogen. De koning droeg een blauw rokkostuum en een wit vest; hij bracht met een langzame beweging zijn lorgnet met gouden handvat voor zijn ogen. Toen zij uit de diepe, hoofse buiging omhoogkwamen, keken ze elkaar in de ogen. Ze wisten toen al dat ze er niets tegen konden doen, ze moesten samen leven. Ze glimlachten, bleek en verlegen. In de beledende kamer klonk de muziek. Het Franse meisje zei: ‘Bij u? Waar?’ en glimlachte bijziend. De gardist noemde de naam

van zijn land. Het eerste intieme woord tussen hen was de naam van zijn vaderland.

Ze gingen naar dat land in de herfst, bijna een jaar later. De vreemde vrouw zat in sluiers en dekens gehuld diep weggeborgen in de karos. Ze trokken over de bergen, door Zwitserland en Tirol. In Wenen werden ze ontvangen door de keizer en de keizerin. De keizer was goedgunstig, zoals in de schoolboeken. Hij zei: 'U moet oppassen! In het woud waar hij u mee naar toe neemt, leven beren. Hij is ook een beer.' En hij glimlachte. Allen glimlachten. Dit was een grote gunst, de keizer schertste met de Franse echtgenote van de Hongaarse gardist. De vrouw antwoordde: 'Majesteit, ik zal hem met muziek temmen, zoals Orpheus de wilde beesten.' Ze reisden door bossen en velden, die geurden naar fruit. Toen ze de grens overgingen, verdwenen de bergen en de steden, en de vrouw begon te wenen. 'Chéri,' zei ze, 'ik word duizelig. Hier heeft niets een einde.' Ze werd duizelig van de aanblik van de poesta, de kale vlakte, die bedwelmd lag onder de last van de warrelende zware herfstlucht; de oogst was al binnengehaald, de wagen reed urenlang over slecht begaanbare wegen, alleen de kraanvogels doorkliefd en de maïsvelden langs de weg lagen er zo geplunderd bij als na een oorlog, wanneer het verwonde landschap sterft nadat het leger voorbijgetrokken is. De gardist zat zwijgend in het rijtuig, met zijn armen gevouwen. Soms vroeg hij om een paard en reed naast de wagen, urenlang. Hij keek naar zijn land alsof hij het voor het eerst zag. Hij keek naar de groene jaloezieën en witte veranda's van de lage huizen waar ze overnachtten, de huizen achter in diepe tuinen, waarin de mensen van zijn soort woonden, de koele kamers, waar alle meubels zo bekend waren, evenals de geur van de kasten. Hij keek naar het landschap, waarvan de verlatenheid en triestheid hem nu beroerden op een manier zoals nooit tevoren: hij keek door de ogen van de vrouw naar de puthaken, de zoute gronden, de berkenbossen en de roze wolken in de avondschemer boven de vlakte. Het land ontsloot zich voor hen en de gardist voelde met klop-

pend hart dat het landschap dat hen ontving, tevens een lotsbestemming was. De vrouw zat in de karos en zweeg. Af en toe bracht ze haar zakdoek naar haar ogen. Haar man boog dan uit het zadel en keek vragend in de betraande ogen. Maar de vrouw gebaarde dat ze verder moesten gaan. Ze hadden iets wat hen verbond.

De eerste tijd vond zij troost in het kasteel. Het was zo groot, en door het woud en de bergen zo afgesloten van de vlakte: het was een thuis in het vreemde land. Nu kwamen de huifkarren aan, elke maand een huifkar. Uit Parijs en Wenen, karren met meubels, linnen, damast, gravures en een spinet, want de vrouw was van plan de wilde beesten met muziek te temmen. De eerste sneeuw was al gevallen toen ze het kasteel ingericht hadden, waarna hun leven daar begon. Het kasteel werd ingesloten door de sneeuw, alsof het belegerd was door een zwijgzaam, somber leger uit het noorden. 's Nachts kwamen reeën en herten uit het bos; ze bleven staan in de sneeuw en de maneschijn, en ze keken met hun prachtige, blauw weerspiegelende, donkere, ernstige dierenogen aandachtig naar de oplichtende ramen van het kasteel, met hun kop opzij, en luisterden naar de muziek die uit het kasteel sijpelde. 'Zie je?' zei de vrouw aan het instrument en ze lachte. In februari werden de wolven uit het hooggebergte door de vorst naar het dal gedreven; de bedienden en de jagers maakten een groot vuur van sprokkelhout in het park en de wolven liepen er huilend omheen, aangetrokken en betoverd door de vlammen. De gardist begaf zich gewapend met een mes onder de beesten en de vrouw keek naar hem vanuit het raam. Er was iets wat ze niet geregeld konden krijgen met elkaar.

Maar ze hielden wel van elkaar. De generaal ging voor het portret van zijn moeder staan. Het was het werk van een Weense schilder, die ook een portret van de keizerin geschilderd had, met loshangend haar; de gardist had het schilderij gezien in de werkkamer van de keizer in de Burg. Op de afbeelding droeg de gravin een strohoed met roze bloemen, zo-

als de meisjes van Florence in de zomer. Het schilderij hing in een gouden lijst aan de witte muur boven een kersenhouten kast met vele laden. Dit meubelstuk had nog aan de moeder toebehoord. De generaal leunde met twee handen op het blad van de kast en keek zo naar het schilderij in de hoogte. De jonge vrouw boog op het portret van de Weense schilder haar hoofd opzij en keek met een tedere, ernstige blik in het niets, alsof ze wilde vragen: 'Waarom?' Dit was de betekenis van het schilderij. Edel waren de trekken van het gezicht, sensueel de hals, de handen, waaraan ze gehaakte halve handschoenen droeg, de witte schouders en de boezem in het décolleté van de lichtgroene jurk. Zij was een vreemdeling. Ze vochten met elkaar zonder woorden, met muziek en jacht, reizen en soirees, waarbij het kasteel in licht baadde alsof er brand uitgebroken was in de zalen, en de stallen gevuld raakten met de paarden en de koetsiers van de gasten; op elke vierde trede van de grote opgang stonden heidukken, stijf als de opgezette wassen beelden in het panopticum, die twaalfarmige zilveren kandelaars omhooghielden; het licht, de muziek, de menselijke stemmen en de geuren van de lichamen warrelden rond in de zalen alsof het leven een wanhopig feest was, een tragisch en majestueus evenement, waarna de hoornisten op hun instrument zouden blazen en een onheilspellend bevel aan de deelnemers van de avond bekend zouden maken. De generaal kon zich dergelijke soirees nog wel herinneren. Soms sloegen de koetsiers in het besneeuwde park hun kamp op met de paarden, omdat er in de stallen geen plaats meer was. En één keer kwam ook de keizer, die in dit land koning was. Hij kwam per rijtuig, begeleid door ruiters met witte vederbossen. Hij ging twee dagen jagen in het bos, hij woonde in de andere vleugel, sliep in een ijzeren bed, en danste met de gastvrouw. Onder het dansen praatten zij, en de ogen van de vrouw liepen vol tranen. Hij boog, kuste haar hand en bracht de gastvrouw terug naar de andere zaal, waar zijn gevolg in een halve cirkel stond. Hij begeleidde de vrouw naar de gardist, en kuste haar nog een keer de hand.

‘Waar praatte u over?’ vroeg de gardist later, veel later, aan zijn vrouw.

Maar de vrouw vertelde het niet. Niemand kwam te weten wat de koning had gezegd tegen de vrouw die uit een vreemd land was gekomen en onder het dansen in huilen was uitgebarsten. In de omgeving werd hier nog lang over gepraat.